

Stargard
Jednym słowem lepiej!

MINI-GUIDE

MINI-GUIDE

Stargard

MINIPRZEWODNIK

Wydawca:
Urząd Miejski w Stargardzie
ul. Hetmana Stefana Czarnieckiego 17
tel.: +48 91 578 48 81
www.stargard.pl

www.stargard.pl

Stargardzkie naj ...

STARGADZKIE UNIKATY

1. Kolegiata Mariacka
2. Baszty: Morze Czerwone i Tkaczy
3. Planty
4. Średniowieczny Ratusz
5. Zespół średniowiecznych umocnień miejskich
6. Dom Protzena
7. Krzyż Pokutny
8. Brama Młyńska
9. 15. południk
10. Basteja

Stargarder HIGHLIGHT

1. Stiftskirche der heiligen Jungfrau Maria
2. Wehrtürme: Rotes Meer (Morze Czerwone) und Weberturm (Tkaczy)
3. Ringpark
4. Mittelalterliches Rathaus
5. Mittelalterliche Stadtbefestigungen
6. Gotisches Bürgerhaus
7. Mordkreuz
8. Mühlentor
9. 15. Meridian
10. Bastei

The best of Stargard

HIGHLIGHTS

1. St. Mary's Collegiate Church
2. Red Sea Tower and Weaver's Tower
3. Planty
4. Medieval town hall
5. Medieval town fortifications
6. Protzen's House
7. Expiatory cross
8. Mill Gate
9. 15th meridian east
10. The Rotunda

Jak dotrzeć

Stargard położony jest w północno-zachodniej Polsce nad rzeką Iną, przy drogach krajowych nr 10 oraz nr 20, w odległości 46 km od granicy państwa, 36 km od Szczecina, 180 km od Berlina i ok. 100 km od wybrzeża Bałtyku. Miasto leży na pograniczu dwóch krain geograficznych: Niziny Szczecińskiej i Pojezierza Pomorskiego, co ma duży wpływ na zróżnicowanie typów krajobrazu w najbliższej okolicy. Przez zachodnią część miasta przebiega 15 południk długości geograficznej wschodniej.

Wie komme ich an

Stargard liegt im Nordwesten Polens am Fluss Ina, an den Nationalstraßen Nr. 10 und Nr. 20, 46 km von der Staatsgrenze, 36 km von Stettin, 180 km von Berlin und etwa 100 km von der Ostseeküste entfernt. Die Stadt liegt an der Grenze zwischen zwei geographischen Regionen: Der Stettiner Tiefebene und der Pommerschen Seeplatte, was einen großen Einfluss auf die Vielfalt der Landschaftstypen in der unmittelbaren Umgebung hat. Der 15. Östliche Längengrad verläuft durch den westlichen Teil der Stadt.

How to reach us

Stargard is located in north-western Poland on the River Ina, on national roads 10 and 20, about 46 km from Polish-German border, 36 km from Szczecin, 180 km from Berlin and about 100 km from the Baltic coast. Location on the border of two great geographical regions: Szczecin Lowland and Szczecin Lake District adds to the variety of the types of landscape in the immediate vicinity. The 15th meridian east passes through western part of the town.

Aktywny Stargard

Warto poznać Stargard z innej strony, nie zabytkowej, a przy okazji zaczerpnąć świeżego powietrza. W samym Stargardzie, jak i w jego okolicach jest wiele miejsc, w których można obcować z przyrodą. Każdy kto lubi spacerować, powinien wybrać się na przechadzkę po stargardzkich plantach. Składają się z pięknych, rozległych parków opasujących Stare Miasto, powstałych w miejscu dawnych fortyfikacji. Są tu zaciszne i urokliwe alejki, stare drzewa- pomniki i mnóstwo ławek na których można przysiąść i zaczerpnąć świeżego powietrza wśród ptasich treli. Stargardzkie planty dają znakomitą możliwość spędzania czasu wolnego młośnikom aktywnego wypoczynku. Można tu połączyć przyjemne z pożytecznym- czystą rekreację z bieganiem wśród zieleni, w otoczeniu najcenniejszych stargardzkich zabytków. Przy okazji można zatrzymać się nad brzegiem rzeki Iny, aby odpocząć na przystani lub po prostu przesiąść się na kajak i popłynąć z nurtem rzeki. Ponadto, zaledwie 7 km od Stargardu, znajduje się Miedwie- piąte co do wielkości jezioro w Polsce. To idealne miejsce dla pasjonatów sportów wodnych. Z centrum miasta nad jezioro można bezpiecznie dojechać ścieżką rowerową.

Stargard – die aktive Stadt

Es lohnt sich, Stargard von einer anderen Seite kennenzulernen, die nichts mit den Denkmälern zu tun hat und dabei etwas frische Luft zu schnappen. In Stargard und Umgebung gibt es viele Orte, wo Sie mit der Natur umgehen können. Jeder, der gerne spazieren geht, sollte in die Planty-Grünanlagen gehen. Dies sind wunderschöne Parks, die das alte Stargard umgeben und die an der Stelle der ehemaligen Verteidigungsmauern errichtet wurden. Es gibt hier grüne Gassen, alte Bäume, Denkmäler und viele Bänke, die Ihnen erlauben, nach einem langen Tag von Besichtigung eine Pause einzulegen.

Diese Gassen sind ein großartiger Erholungsweg für diejenigen, die ihre Freizeit aktiv verbringen möchten. Sie können das Angenehme mit dem Nützlichen verbinden - joggen - und dabei sich die wertvollsten Denkmäler in Stargard ansehen. Übrigens können Sie am Ufer des Flusses Ina anhalten, sich entspannen und die Kajak-Infrastruktur nutzen.

Darüber hinaus, ca. 7 km von Stargard entfernt, befindet sich der Madüsee (poln. Jezioro Miedwie), einer der größten Seen in Polen. Es ist ein idealer Ort für Wassersportliebhaber. Dieser See ist mit Stargard durch einen separaten Radweg verbunden.

Active Stargard

Getting to know the other, not historical, side of Stargard and getting a breath of fresh air is definitely worthwhile. In Stargard itself as well as in its immediate surroundings there are many places where you can enjoy nature. Every walking enthusiast should take a walk through planty: beautiful, vast parks surrounding the Old Town, which were planted on the site of former fortifications. Here you will find quiet and secluded paths, old trees and plenty of benches to sit on and listen to birds singing. Planty offer plenty of opportunity to be active and to enjoy it: jogging in a place full of greenery, surrounded with most iconic, historical buildings and monuments. You can also stop on the bank of the River Ina to rest on the pier or just get on the canoe and go down the river. Lake Miedwie, the fifth biggest lake in Poland, is just 7 km away from Stargard. This ideal place for all water sport enthusiasts can be reached by bike along a cycle lane.

Czy wiesz że ...

Stargardzkie zabytki zostały włączone do **Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego**, trasy turystycznej obejmującej ponad 34 miasta z ceglana architekturą gotycką w siedmiu krajach wokół Morza Bałtyckiego, które w swojej historii związane było z Hanzą.

Zespół Kolegiaty Mariackiej oraz średniowieczne mury obronne Stargardu **uzyskały status pomnika historii**, który przyznawany jest zabytkom nieruchomym o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej.

Przez Stargard przebiega **15. południk** długości geograficznej wschodniej. Od 1884 r. wyznacza centrum środkowoeuropejskiej strefy czasowej.

W kościele św. Jana znajduje się największy (ok. 4500 kg) średniowieczny dzwon na Pomorzu i jeden z najokazalszych w Polsce.

Możesz pójść na wirtualny spacer po mieście. Wejdź na stronę www.stargard360.pl i podziwiał stargardzkie naj ...

Forsycja jest symbolem Stargardu. Kwitnąca na żółto forsycja ma przypominać o wiosnie 1945 r., kiedy rodziły się początki polskiego Stargardu. Święto pamięci o pierwszych polskich mieszkańcach miasta **Dzień Pionierów Stargardu**, któremu towarzyszą sadzonki forsycji, jest obchodzone 12 maja.

Do you know that ...

Stargard monuments have been included in the **European Route of Brick Gothic**, a tourist route comprising over 34 cities with brick Gothic architecture in seven countries around the Baltic Sea which were associated with Hanza in their history.

The St. Mary's Collegiate Church complex and the Stargard medieval defense walls have obtained **the status of a historical monument**, which is granted to immovable monuments of special historical, scientific and artistic value.

Stargard is crossed by the meridian **15° east of Greenwich**. It has marked the center of the Central European time zone since 1884.

Wissen Sie, dass ...

Die Stargarder Denkmäler wurden in die **Europäische Route der Backsteingotik**, einer touristischen Route aufgenommen, die über 34 Städte mit Backsteingotik-Architektur in sieben Ländern rund um die Ostsee umfasst, die in ihrer Geschichte mit der Hanse verbunden waren.

Die Stadtpfarrkirche St. Marien und die mittelalterlichen Verteidigungsmauern von Stargard erhielten **den Status eines historischen Denkmals**, das den unbeweglichen Denkmälern von besonderem historischen, wissenschaftlichen und künstlerischen Wert verliehen wird.

Durch Stargard verläuft der **15. östliche Längengrad**. Dieser Längengrad setzt seit dem Jahr 1884 die Mitteleuropäische Zeitzone fest.

In der Johanniskirche befindet sich das in Pommern größte (etwa 4.500 kg) und gleichzeitig eines der großartigsten mittelalterlichen Instrumente in Polen.

Sie können einen virtuellen Spaziergang durch die Stadt machen. Besuchen Sie www.stargard360.pl und bewundern Sie Stargarder beste Ansichten.

Forsythie - das Symbol von Stargard. Die gelbblühende Forsythie soll an das Frühjahr 1945 erinnern, als die Anfänge des polnischen Stargard geboren wurden. Ein Gedenktag über die ersten polnischen Einwohner der Stadt – **der Tag der Stargarder Vorreiter** - der von Forsythien-Setzlingen begleitet wird, wird am 12. Mai gefeiert.

The largest (about 4500kg) medieval instrument in Pomerania and one of the most magnificent in Poland can be found in the St. John Church.

You may go for a virtual walk around the city. Go to www.stargard360.pl and admire the most of Stargard ...

Forsythia - the symbol of Stargard. The flourishing in yellow forsythia is supposed to remind about the spring of 1945, when the beginnings of the Polish Stargard were born. **The Day of Stargard Pioneers**, the Memorial Day for the first Polish inhabitants of Stargard, accompanied by forsythia seedlings, is celebrated on May 12th.

Szlak turystyczny

STARGARD - KLEJNOT POMORZA

Powstanie szlaku turystycznego „Stargard-Klejnot Pomorza” zainicjowało Towarzystwo Przyjaciół Stargardu. Szlak o całkowitej długości 3 km obejmuje 25 stargardzkich zabytków i biegnie w większości po okręgu stargardzkich plant. Zwiedzanie szlaku zajmie ok. 2 godzin. Jeśli chcielibyście obejrzeć muzea, wejść na punkt widokowy, a na koniec odpocząć w jednym z urokliwych parków należy zarezerwować sobie więcej czasu.

Touristenpfad

STARGARD - KLEINOD POMMERNIS

Die Gründung des Wanderweges „Stargard – der Juwel Pommerns“ wurde von der Gesellschaft der Freunde von Stargard initiiert. Der Wanderweg mit einer Gesamtlänge von 3 km umfasst 25 Stargard-Denkmäler und verläuft um die Planty-Grünanlagen. Der Besuch dieser Route dauert ca. 2 Stunden. Wenn Sie Museen sehen möchten, den Aussichtspunkt betreten und sich schließlich in einem der charmanten Parks entspannen möchten, sollten Sie sich mehr Zeit reservieren.

Tourist route

STARGARD - JEWEL OF POMERANIA

The idea to mark The Stargard – Jewel of Pomerania Trail was put forward by the Friends of Stargard Association. The three-kilometre long trail includes 25 historical buildings and monuments and runs mostly along the outer cycle of planty. Covering the whole trail takes approximately 2 hours. Allow more time should you want to visit museums, climb the scenic point and finally take a rest in one of the parks.

RYNEK STAROMIEJSKI / ALTSTADTMARKT / THE OLD TOWN HALL

1

Serce średniowiecznego miasta. Wytyczony w czasie lokacji Stargardu. Wokół Rynku znajdowały się najważniejsze budowle miasta oraz domy bogatych mieszczan. Do dziś przetrwała Kolegiata NMP, Ratusz, barokowe kamienice i Odwach.

Der Altstadtmarkt bildet das Herz der mittelalterlichen Stadt. Er wurde während der Stadtgründung abgesteckt. Den Markt säumten die wichtigsten Bauten der Stadt und Häuser der reichen Stadtbürger. Bis heute bewährten sich die Marienstiftskirche, das Rathaus, Barock-Häuser und die Hauptwache.

The heart of medieval town, the Old Market was mapped out at the time when the town was founded. It was surrounded with the most important town buildings and houses of rich burghers. St. Mary's collegiate church, the Town Hall, baroque burgher houses and the Guardhouse survived down to our times.

RATUSZ / DAS RATHAUS / THE TOWN HALL

2

Najokazalszy, spośród średniowiecznych tego typu obiektów na Pomorzu. Początki ok. 1250 r., przebudowany w XIV w. Obecna, późnogotycka forma pochodzi z II poł. XVI w. Szczyt zachodni zdobiony kunstvolnym maswerkem sieciowym. Wielki pożar w 1635 r. strawił wraz z Ratuszem archiwum miejskie. Odbudowany. Ponownie zniszczenia w 1945 r. Kolejna odbudowa w latach 1957-61.

Das herrlichste der mittelalterlichen Objekte dieser Art in Pommern. Es wurde ca. 1250 gebaut und im 14. Jahrhundert umgebaut. Die derzeitige, spätgotische Form kommt aus der 2. Hälfte des 16. Jahrhunderts. Der Westgiebel wurde mit dem kunstvollen Maßwerk geschmückt. Das Großfeuer vernichtete 1635 das Rathaus und das Stadtarchiv. Die nächsten Zerstörungen 1945. Der Wiederaufbau 1957-61.

The beginnings of the most impressive medieval building of that kind in Pomerania date back to about 1250; the Town Hall was rebuilt in the 14th century and its contemporary late Gothic style goes back to the second half of the 16th century. The western gable is adorned with intricate plate tracery. The great fire of 1635 destroyed both the Town Hall and the town archives. Rebuilt, it was destroyed again in 1945 to be rebuilt again in 1957-61.

ODWACH / HAUPTWACHE / GUARDHOUSE

3

Ok. 1720 r. w stylu barokowym. Siedziba straży stargardzkiego garnizonu. Brak pierwowzoru dla tego typu budowli na Pomorzu. Obecnie siedziba Muzeum Archeologiczno-Historycznego.

Ein barockes Gebäude. Es entstand ca. 1720. Vorerst diente es als die Wache für eine Stargarder Garnison. Es gibt kein Vorbild für Bauten dieser Art in Pommern. Heutzutage ist es der Sitz des Archäologisch-Historischen Museums.

The baroque building, which used to house the Stargard garrison, dates back to about 1720. There is no building which could have been used as a model for that type of structure in Pomerania. Today it is the seat of the Archaeological and Historical Museum.

KAMIENICE BAROKOWE / BAROCK-HÄUSER AM ALTMARKT / BAROQUE APARTMENT HOUSES

Znajdują się przy Rynku Staromiejskim, są to budynki oznaczone numerami nr 3 i 4. Kamienica nr 3 jest starsza i jej historia sięga późnego średniowiecza. Kamienica nr 4 powstała w XVII wieku. Obie barokizowano w latach 20. XX w. Po zniszczeniach w okresie II Wojny Światowej, obiekty odbudowano. Obecnie siedziba Muzeum Archeologiczno-Historycznego. Ponadto w kamienicy nr 4 mieści się siedziba Centrum Informacji Turystycznej, prowadzona przez Towarzystwo Przyjaciół Stargardu.

Sie befinden sich am Altstadtmarkt. Das sind Gebäude Nr. 3 und 4. Das Haus Nr. 3 ist älter und seine Geschichte reicht bis ins Mittelalter zurück. Das Haus Nr. 4 entstand im 17. Jahrhundert. Die beiden Häuser wurden in den 20. Jahren

des 20. Jahrhunderts im Barockstil umgebaut. Nach den Zerstörungen im 2. Weltkrieg wurden sie wiederaufgebaut. Heutzutage sind sie der Sitz des Archäologisch-Historischen Museums. Im Haus Nr. 4 befindet sich das Touristische Informationszentrum, das von dem Verband der Freunde von Stargard betrieben wird.

Burgher houses Nos. 3 and 4 are located in the Old Market; burgher house No 3 is older and its beginnings go back to the Middle Ages; burgher house No 4 was built in the 17th century. Both houses were rebuilt in baroque style in the 1920s and rebuilt after they had been destroyed in World War II. Today they both house the Archaeological and Historical Museum; there is Tourist Information in burgher house No. 4 run by the Friends of Stargard Association.

KOLEGIATA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY KRÓLOWEJ ŚWIATA MARIENSTIFTSKIRCHE / ST. MARY'S QUEEN OF THE WORLD COLLEGIATE CHURCH

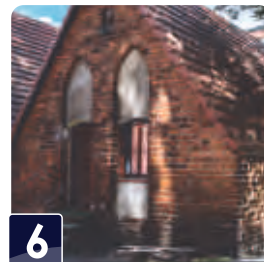
Najcenniejszyzabytek Pomorza Zachodniego i Środkowego, jednocześnie najpiękniejszy, późnogotycki, ceglany kościół w Polsce. Inspiracja dla twórców dziesiątków budowli w minimum trzech krajach. Początek budowy w 1292 r., obecna bryła w kształcie z XIV-XV w. Dwuwieżowa bazylika z wieńcem kaplic w obejściu chóru i kaplicą Mariacką od północy. Typ hanzeatyckiej katedry miejskiej, reprezentowany jedynie w największych miastach Pobrzeża Bałtyku. Koronkowe, ceramiczne zdobienia elewacji prezbiterium i kaplicy Mariackiej; oryginalny wystrój wież - tzw. blenda stargardzka, unikalna galerijka tryforyjna w prezbiterium podnoszą dodatkowo klasę dzieła. Wnętrze, po licznych zniszczeniach obiektu uboższe: ołtarz z 1663 r., malowidła ścienne (XV-XVIII w.), ołtarze, obramowania wejść do kaplic (XVIII w.), witraże (XIX-XX w.). W sezonie

letnim obiekt przeznaczony do zwiedzania.

Das wertvollste Denkmal in Mittel- und Westpommern und die schönste spätgotische Ziegelkirche in Polen. Inspiration für Dutzende Bauwerke in mindestens drei Ländern. Der Baubeginn 1292. Die jetzige Gestalt wurde zwischen dem 14. und 15. erreicht. Zweitürmige Basilika mit Kapellenkranz im Chorumgang und Marienkapelle von Norden. Typ der hanseatischen Stadtkathedrale, vertreten nur in den größten Städten der Ostseeküste. Spitzenkeramikverzierung der Fassade des Presbyteriums und der Marienkapelle. Originelle Inneneinrichtung – sog. Stargarder Blende, unikale triforierte Galerie im Presbyterium erhöhen zusätzlich den Rang des Denkmals. Der Innenraum ist nach vielen Zerstörungen ärmlicher: Altar (1663), Wandgemälden (15.-18. Jh.), Altäre, Umrandungen der Eingänge in die Kapellen (18. Jh.) Glasfenster (19.-20. Jh.). Die Marienstiftskirche kann im Sommer besichtigt werden.

The most precious building of historical importance in Western and Central Pomerania and the most beautiful brick, late Gothic church in Poland. The church inspired builders of numerous buildings in at least three countries. The beginnings of the building process go back to 1292; its contemporary form goes back to the turn of the 14th and the 15th century. The two-tower basilica with chapels around the chancel and St. Mary's chapel in northern part is a Hanseatic town cathedral which can be found only in the biggest towns on the Baltic coast. Intricate, ceramic decoration of the façade of the presbytery and St. Mary's Chapel, original décor of the towers, the so called blind Stargard tracery, a unique triforium in presbytery enhance the artwork. The interior suffered numerous destruction; the altar dates back to 1663, murals (14th to 18th centuries), altars, framing of chapel entries (18th century), stained glass windows (19th to 20th centuries). Open to visitors in the summer season.

ZESPÓŁ PLEBANII / PFARRHÄUSER / PRESBYTERY COMPLEX

Trzy najstarsze budynki datowane na XIV/XV, XVI i XIX w. W XV w. szkoła, później: mieszkania duchownych i organistów, diakona, muzeum regionalne, biuro parafii.

Die drei ältesten Gebäude sind im 14./15., 16. und 19. Jahrhundert entstanden. Im 15. Jahrhundert existierte dort eine Schule, später Wohnungen von Priestern

Three oldest buildings date respectively to the 14th/15th, 16th and 19th centuries. In the 15th century there was a school, later dwellings of clergy and organists, deaconry, regional museum and a parish office.

BASZTA JEŃCÓW / GEFANGENENTURM / THE CAPTIVES' TURRET

XV w., najprostsza ze stargardzkich baszt (forma cylindra), wys. 13 m, krenelaż.

15.Jh., der einfachste der Stargarder Wehrtürme (zylindrische Form), 13 m hoch, Scheibenfries (Schießscharten).

The thirteen-metre high, cylindrical turret with crenellations is the simplest of all Stargard's turrets.

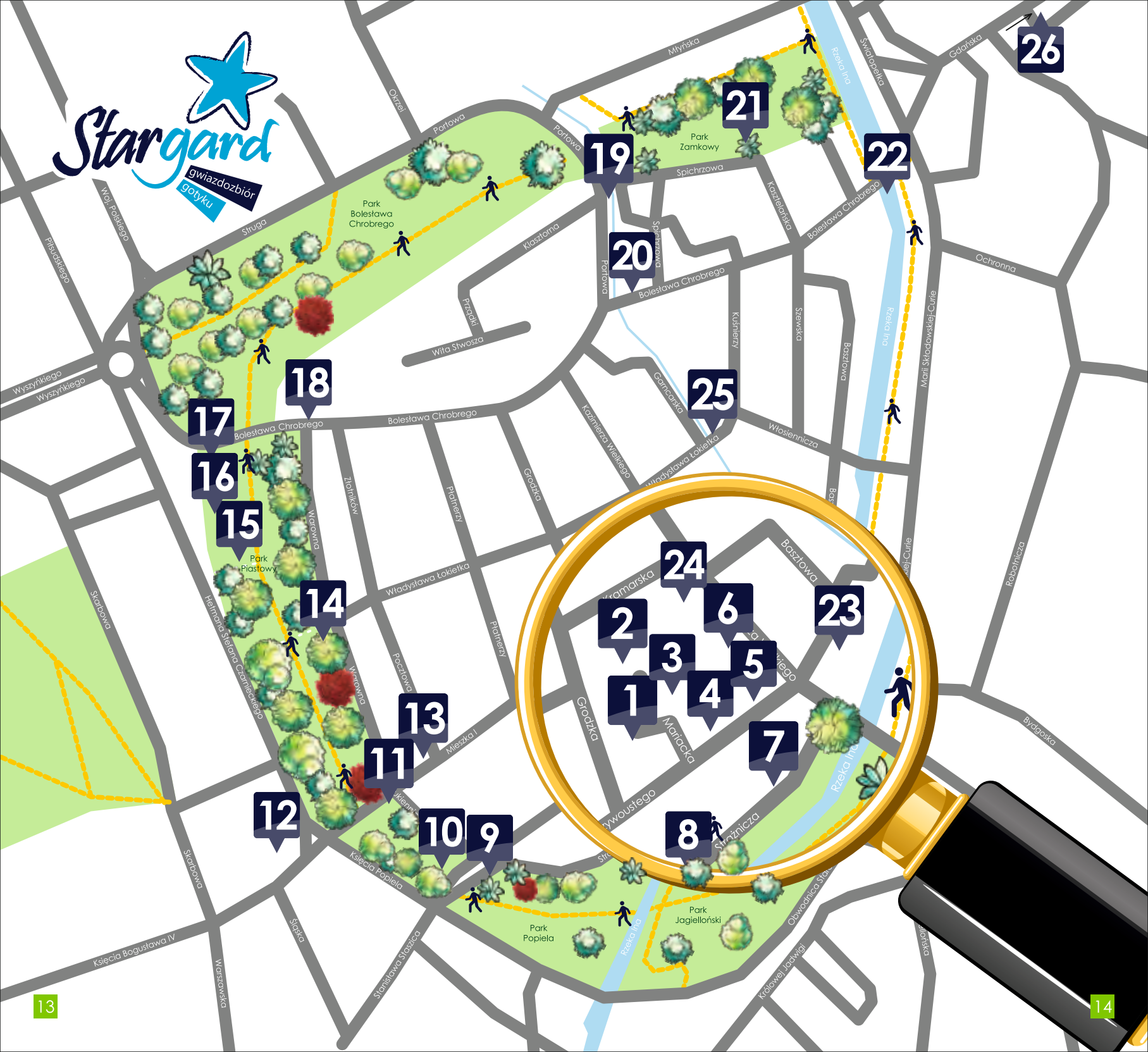
MURY MIEJSKIE I WAŁY / STADTMAUERN UND WALLANLAGEN / TOWN WALLS AND EMBANKMENTS

Podstawowy element umocnień Stargardu, jednego z najsilniej obwarowanych miast pomorskich. Z pierwotnego pierścienia o długości 2260 m (obejmował on obszar równy dwóm poznańskim starówkom) zachowało się 1040 m. Mur o wys. do 8 m. Skuteczność obronną murów podnosiły: czatownie - półbaszty (45), baszty (9), bramy z przedbramiami (4), basteje (4) oraz oddzielone od nich fosą wewnętrzną i oblaną zewnętrzną - wały z bastionami (usypane w XVI, a podwyższone w XVII w.) Idąc Aleją Słowicza grzbietem dawnego wału, zobaczyć można (na planie nieoznaczone): amfiteatr i willę (1926 r.), zastużonej dla Stargardu młynarskiej rodziny Karowów. Obecnie siedziba Młodzieżowego Domu Kultury.

Grundelement der Befestigungen der Stadt, einer der am stärksten befestigten pommerschen Städte. Vom ursprünglichen 2260 m zählenden Ring (er umfasste ein Gelände von zwei Posener Altstädten) blieben 1040 erhalten. Bis 8 m hohe Mauer. Wehrhaftigkeit der Mauer erhöht durch Wachtürme Halbwehr-türme (45), Wehrtürme (9), Tore mit Vortoren (4), Basteien (4) und von denen durch inneren Festungsgraben getrennte und durch äußeren Festungsgraben umgebene Wälle mit Bastionen (aufgeschüttet im 16. Jh und erhöht im 17. Jh.). Wenn man Aleja Słowicza entlang des Kamms der ehemaligen Böschung entlanggeht, sieht man (auf dem unmarkierten Plan): ein Amphitheater und eine Villa (1926), eine Karow-Familie, die für Stargard wohlverdient ist. Derzeit Sitz des Jugendkulturzentrums.

The most basic element of fortifications in Stargard, one of the biggest strongholds in Pomerania. Out of the original 2260-metre long wall, a 1040-metre stretch survived down to our times. The wall was eight-metre high and ran around the area the size of two Old Towns in Poznań. The defensive properties of the walls were further strengthened by half towers (45), turrets (9), gates with gatehouses (4) bastions (4) and embankments with bastions (made in the 16th and raised in the 17th century) which were separated from the walls by an internal moat and surrounded by an external wall. Walking down Aleja Słowicza along the top of the former wall you can see (not marked on the map) the amphitheatre and a villa (1925) which used to belong to the Karows, a family of millers who were meritorious to the town. Today it houses the Youth Club.

BASZTA TKACZY (LODOWA) / WEBERTURM (EISTURM) / THE WEAVERS' TOWER (ICE TOWER)

Pochodzi z XV w. Inaczej Baszta Lodowa lub Wieża Sukiennicza. Budowla o wysokości 31 m składa się z ośmiu kondygnacji i należy do najokazalszych baszt w Polsce.

Das Bauwerk stammt aus dem 15. Jahrhundert. Andere Namen: Eisturm oder Weberturm (Baszta Lodowa oder Baszta Tkaczy). Das Bauwerk ist 31 m hoch, besteht aus acht Stockwerken und gehört zu den eindrucksvollsten Türmen in Polen.

Also known as the Ice Tower or Cloth Tower, the tower dates back to the 15th century. The thirty-one-metre and eight-floor-high structure, located next to the Red Sea Tower.

9

BASTEJA / BASTEI / THE ROTUNDA

Pocz. XVI w. Wysunięty przed lico muru element fortyfikacji, dostosowany do rozwoju broni palnej. W XIX w. - funkcje mieszkalne, obecnie mieści ekspozycję poświęconą dziejom Stargardu okresu XIII-pocz. XX w. i jest siedzibą Muzeum Archeologiczno-Historycznego.

Anfang des 16. Jhs. Ein Teil der Befestigung befindet sich vor der Stirnseite der Mauer. Er wurde der Entwicklung der Feuerwaffe angepasst. Im 19. Jahrhundert hatte die Bastei die Wohnungsfunktion. Heutzutage befindet sich hier die Ausstellung betreffs Geschichte von Stargard in dem Zeitraum vom 13. bis Anfang 20. Jh. Der Sitz des Archäologisch-Historischen Museums.

10

The bastion, which dates back to the 16th century, projects outward from the curtain wall and a ranged defence in the age of gunpowder artillery. Used as a dwelling place in the 19th century, today it houses an exhibition of the history of Stargard from the 13th to the beginning of the 20th century and is the seat of the Archaeological and Historical Museum.

BRAMA PYRZYCKA / DAS PYRITZER TOR / THE PYRZYCKA GATE

Początki jej budowy wiążą się z okresem powstawania murów miejskich pod koniec XIII wieku. Brama Pyrzycka jest jedną z najpiękniejszych na Pomorzu. Jej forma zbliżona jest do nieistniejącej bramy Świętojańskiej. Brama stanowi część wyjątkowego systemu murów obronnych w Stargardzie, na który składają się bramy, czatownie i baszty. Całość ma status pomnika historii.

Die Anfänge des Baus gehen auf die Zeit der Stadtmauerbildung am Ende des 13. Jahrhunderts zurück. Das Pyritzer Tor (Brama Pyrzycka) ist eines der schönsten Tore in Pommern. Seine Form ähnelt dem heute nicht mehr vorhandenen Steffiner Tor (Brama Świętojańska). Das Tor ist ein Teil des einzigartigen Verteidigungssystems von Stargard, das aus Toren, Warttürmen und Basteien besteht. Das Ganze

hat den Status eines historischen Denkmals.

The beginning of its construction goes back to the time of the construction of town walls at the end of the 13th century. The gate, whose form resembles Świętojańska gate, which did not survive down to our times, is one of the most beautiful in Pomerania. It is a part of a unique system of defence walls in Stargard, which includes gates, look-outs and turrets. The whole system is a historical building.

KOŚCIÓŁ ŚW. DUCHA \ HEILIGENGESTKIRCHE \ THE HOLY GHOST'S CHURCH

Powstał w latach 1874 - 77. Neogotycka salowa budowla, z emporami we wnętrzu, wysmukła wieża o wys. ponad 50 m.

Entstand in den Jahren 1874-77. Neugotische Saalkirche mit Emporen; schlanker über 50 m hoher Turm.

Built in 1874-77 the church is a neo-Gothic hall structure with matronae inside and a slender, over fifty-metre-high tower.

12

15

KAMIENICA ROHLEDERA / ROHLEDERSHAUS / ROHLEDER'S HOUSE

Główna część kamienicy powstała w XVI w. W przeszłości była to siedziba zamożnego kupca. Cechą charakterystyczną budynku jest bogato zdobiony ceglany szczyt. Obiekt odbudowany w 1945 r. Obecnie siedziba Książnicy Stargardzkiej.

Der Hauptteil des Bürgerhauses wurde im 16. Jahrhundert erbaut. In der Vergangenheit war es der Sitz eines reichen Kaufmanns. Das charakteristische Merkmal des Gebäudes ist ein reich verzierter Backsteingiebel. Das Objekt wurde 1945 wiederaufgebaut. Derzeit ist es der Sitz der Stadtbücherei.

The main part of the burgher house was constructed in the 16th century. It used to be the residence of a wealthy merchant. Its major characteristics are rich ornaments of the brick gable.

Rebuilt in 1945 today it houses Książnica Stargardzka.

BASZTA MORZE CZERWONE / ROTES-MEER-TURM / THE RED SEA TOWER

Najokazalsza baszta w Polsce o wys. 34 m (XV/XVI w.) składa się z siedmiu kondygnacji oraz trzech galerii obronnych. Przejście pod basztą przebito w 1869 r. Nazwa pochodzi od czerwonego (rudny darniowe) koloru bagna przed basztą lub wg legendy - od morza krwi przelanej tu podczas wojny trzydziestoletniej w XVII w.

Der herrlichste Turm in Polen, 34 Meter hoch, 15./16. Jh. Er besteht aus sieben Stockwerken und drei Schutzgalerien. Der Durchgang unter dem Turm wurde 1869 durchgebrochen. Der Name kommt von der roten Farbe des Moors vor dem Turm oder laut Legende von der Blutsee, die hier während des 30-jährigen Kriegs im 17. Jahrhundert vergossen wurde.

The thirty-four-metre and seven-storey high tower, which dates back to the turn of the 15th and the 16th centuries, is one of the most sumptuous towers in Poland. There are three battlements. The passage under the tower was made in 1869. The tower takes its name after the red colour of the swamps (bog iron) or, according to a legend, after a sea of blood shed here during the Thirty Years' War in the 17th century.

WIEŻA CIŚNIEŃ / WASSERTURM / PRESSURE TOWER

Neogotycka 65 metrowa wieża o bogato zdobionej elewacji pochodzi z przełomu 1896/1897 r.

Neugotisch, 1896-97. Höhe 65 m, reich verzierte Fassade. Seltenes Baudenkmal der Technik des 19. Jhs. solcher Art.

The sixty-five-metre-high neo-Gothic tower with a richly decorated façade goes back to the turn of 1896/1897.

KOŚCIÓŁ ŚW. PIOTRA I PAWŁA / PETER- UND PAULKIRCHE / ST PETER'S AND ST PAUL'S CHURCH

Neogotycki kościół zbudowany w latach 1890-1891 na planie krzyża greckiego. Jedna z pięciu stargardzkich świątyń, powstałych w tym okresie. W przeszłości należała do gminy ewangelicko-reformowanej i był pw. Chrystusa. Od 1953 r. zamieniony na cerkiew.

Die neugotische Kirche wurde in den Jahren 1890-1891 auf dem griechischen Kreuzplan errichtet. Einer der fünf Stargarder Tempel aus dieser Zeit. In der Vergangenheit gehörte die Kirche zur evangelisch-reformierten Gemeinde und trug den Namen Christuskirche. Im Jahr 1953 wurde sie zu einem Gotteshaus der orthodoxen Kirche umgewandelt.

The neo-Gothic church built on a Greek-cross plan in 1890-1891 is one of five temples which were built in Stargard at that time. In the past, it belonged to the Evangelical Reformed Church and was dedicated to Jesus. Since 1953 it has been an Orthodox church.

16

16

ŚRODKOWA CZĘŚĆ BRAMY ŚWIĘTOJAŃSKIEJ / MITTLERER TEIL DES JOHANNISTORS S / MIDDLE PART OF ŚWIĘTOJAŃSKA GATE

17

Jej trzon pochodzi z okresu późnego średniowiecza. Stan obecny z XIX w. jest elementem dawnej bramy Świętojańskiej. W pobliżu tunelu znajduje się największy stargardzki bastion, zwany "Rondlem lub Patelnią", który oprócz swych podstawowych, obronnych funkcji, służył ludwisarzom w XVI-XVII w., jako miejsce do wytapiania dzwonów.

Der Schaff des Johannistors kommt aus dem späten Mittelalter. Der gegenwärtige Zustand vom 19. Jh. Der Schaff ist Teil des ehemaligen Johannistors. In der Nähe des Tunnels befindet sich die größte Bastion von Stargard, sog. „Schmortopf“ oder „Pfanne“. Neben ihrer Grundfunktion, der Abwehrfunktion, diente sie Glockengießern im 16. Und 17.Jh. zum Glockengießen.

Its major part dates back to the late Middle Ages but its contemporary shape, which used to be a part of Świętojańska Gate, dates back to the 19th century. Next to the tunnel there is the biggest bulwark in Stargard, called 'the pot' or 'the frying pan', which, apart from serving its basic defence functions, was also used by bell makers.

KOŚCIÓŁ ŚW. JANA / JOHANNISKIRCHE / ST. JOHN'S CHURCH

18

Pojoannicki, trójnawowy, halowy, w stylu późnego gotyku. Początek budowy XIII w. Obecny kształt z XV w. Wieża zdobiona tzw. blendą stargardzką. Podniesienie hełmu wieży do wys. 99 m w latach 1892 - 1893. W obejściu chóru unikalne na Pomorzu, kryształowe sklepienia kaplic, a w wieży 4,5 tonowy dzwon z 1464 r.

Johanniterkirche; spät-gotische dreischiffige Hallenkirche. Baubeginn 13.Jh. Gegenwärtige Gestalt vom 15.Jh. Mit der sog. Stargarder Blende verzierter Turm. Turmhelm in den Jahren 1892-1893 bis auf 99 m erhöht. Im Chorumgang einzigartiges in Pommern Zellengewölbe der Kapellen und im Turm die 4,5Tonne wiegende Glocke aus dem Jahr 1464.

The building of the post Order of St. John, neo-Gothic, three-nave, hall church started in the 13th century, but its present form goes back to the 15th century. The tower is decorated with the so-called Stargard tracery. The cupola was raised up to 99 meters. In the ambulatory there is a unique, crystal vault ceiling in the chapels and a four-and a half-ton bell that dates back to 1464.

BRAMA MŁYŃSKA / MÜHLENTOR / MILL GATE

19

(Portowa, Wodna) - z poł. XV w., unikat w skali europejskiej. W średniowieczu strażę opuszczano na noc bronę do koryta rzeki. Zabezpieczała ona przed intruzami port stargardzki, znajdujący się wewnątrz obwarowań (wyjątek na znacznym obszarze). Na wieżach motyw tzw. blendy stargardzkiej (pierwzór w kościele Mariackim).

(Hafentor, Wassertor), Mitte des 15.Jhs., Seltenheit in Europamaßstab. Im Mittelalter liesen Wächter ein Fallgatter über Nacht ins Flussbett hinab. Es schützte den innerhalb der Befestigungen befindlichen Stargarder Hafen vor Eindringlingen. An den Türmen die sog. Stargarder Blendes (Urbild in der Marienkirche).

The Gate, which dates back to the middle of the 15th century is also known as the Harbour or the Water Gate. It is really unique in Europe: in the Middle Ages the guards lowered a harrow into the riverbed to protect the Stargard harbour located inside the town walls against intruders, which was unique over a vast area. On the towers of the gate there is a motif of the so called Stargard tracery, which was copied from St. Mary's Church.

17

SPICHLERZ / SPEICHER / THE GRANARY

20

Został zbudowany z cegły w 1685 roku nad Młynówką. Jest jedynym tego typu zabytkiem na Pomorzu Zachodnim. W spichlerzu przechowywane były zboża z terenów ziemi stargardzkiej i pyrzyckiej dostarczane transportem lądowym i rzeczny - Iną. W XVIII wieku w spichlerzu znajdowała się faktoria solna. W 1945 roku podczas bombardowań spichlerz został spalony. Odbudowano go w latach 1975-1980.

Der Speicher wurde aus Backstein im Jahr 1685 an dem Młynówka-Fluss gebaut. Es ist das einzige Denkmal dieser Art in Westpommern. In dem Speicher waren Getreide aus dem Land von Stargard und Pyritz gelagert, das von Land und Fluss (Ina) transportiert wurden. Im 18. Jahrhundert befand sich im Getreidespeicher eine Salzfactorie. Während der Luftangriffe im Jahr 1945 wurde der Getreidespeicher verbrannt. Er wurde in den Jahren 1975-1980 wiederaufgebaut.

The only structure of such kind in Western Pomerania, the Granary was built in 1685 on the River Młynówka. Here grain transported by land and the River Ina from the area in Stargard and Pyrzyce was stored. In the 18th century the Granary housed a salt trading post. Burnt down during air raids in 1945, the Granary was rebuilt in 1975-1980.

BASZTA BIAŁOGŁÓWKA / WEISSKOPFTURM / THE WHITE HEAD TOWER

21

Baszta o wysokości 30 m, składająca się z sześciu kondygnacji wraz z lochem więziennym, powstała w I poł. XV w. Wejście do baszty na wysokości biegnącego tu dawniej, drewnianego ganku - hurdydli. Nazwa pochodzi od koloru stożka, lub - jak głosi legenda - od broniących jej białogłów. Za basztą w kierunku Iny - obszar zburzonej w 1295 r. siedziby kasztelana. Teren ten później jeszcze podwyższono, wzmacniając obwarowania o kolejny bastion artyleryjski.

1. Hälfte des 15. Jhs. Höhe 30 m. Drinnen 6 Stockwerke samt Verlies. Turmeingang in der Höhe des früheren vorkragenden hölzernen Obergeschosses Obargedens. Der Name des Turmes von der weißen Farbe des Kegels oder laut der Sage von den ihn verteidigenden Weibern (im Polnischen „białogłowa“ - „Weißkopf“ bedeutet Weib). Hinter dem Turm in Richtung Ina Gelände des 1295 niedrigerisenen Sitzes des Kastellans (Burggrafes). Das Gelände wurde später noch erhöht, indem die Befestigung durch die nächste Artillerie-bastion verstärkt wurde.

The thirty-metre and six-floor high tower and a dungeon was built in the first half of the 15th century. The entrance at the level of a hoarding, also known as a brattice, that used to be placed here. The tower was named after the colour of the cone or, as legend has it, after women, also called white heads in Polish, who defended it. Behind the tower, towards the River Ina, there used to be the seat of the castellan, which did not survive down to our times. The ground level was raised later and fortification system was further strengthened by adding another bulwark.

BRAMA WAŁOWA / WALLTOR / THE WALL GATE

22

Wznoszona była kilkietapowo od XV wieku do XVII wieku. Posiadała ona najbardziej rozbudowane przedbramie składające się z wysuniętego przed wały i mury obronne półkolistego barbakanu, bramy przedniej i bramy wewnętrznej. Zostało ono rozebrane w 1780 r. Podczas II wojny światowej zniszczeniu uległy szczyty i dach, ich odbudowę rozpoczęto w 1960 r. Nazwa bramy nawiązuje do istniejącego przed budową murów wału wokół dawnego grodu kasztelańskiego. Dziś siedziba Stargardzkiego Stowarzyszenia Miłośników Sztuki Plastycznych „Brama”

Es wurde in mehreren Etappen vom 15. Jahrhundert bis zum 17. Jahrhundert erbaut. Es hatte ein umfangreichstes Torhaus, das aus einer halbkreisförmigen Barbakane, einem Vordertor und einem inneren Tor bestand, das von den Verteidigungsmauern vorsprang. Es wurde 1780 abgerissen.

Während des Zweiten Weltkriegs wurden die Giebel und das Dach zerstört, ihr Wiederaufbau begann im Jahr 1960. Der Name des Tores bezieht sich auf den vor dem Bauwerk der Mauern, rund um die ehemalige Kastellanburg bestehenden Wall. Gegenwärtig Sitz des Stargarder Verbandes Kunstfreunde „Brama”.

Constructed in stages between the 15th and the 17th centuries the Gate has the most extensive gatehouse, which projects outward from the walls and fortified walls. It included a semi-circular barbican, front and inside gates. It was demolished in 1780. During World War II the tops and the roof were destroyed and reconstruction started in 1960. The name of the Gate takes after a wall which surrounded a former fortified castellan settlement before fortified walls were constructed. Today the gate houses Stargard Association of Art Lovers "The Gate".

18

ARSENAŁ MIEJSKI / ZEUGHAUS / THE TOWN'S ARSENAL

23

1500 r. Był miejscem produkcji, napraw i składowania broni. Później do 1875 r. - więzieniem kryminalnym, a od pocz. XX w. - w ruinie. Odbudowa w 1974 r. Siedziba Oddziału Archiwum Państwowego w Szczecinie.

1500. Hier wurden Waffen hergestellt, repariert und gelagert. Später, bis 1875 Gefängnis, 20.Jh. zerfallen. Wiederaufbau 1974. Der Sitz der Filiale des Staatsarchivs in Stettin.

In 1500 it was the place of production, repair and storage of weaponry; until 1875, it was used as a criminal prison; it started to fall into ruin at the beginning of the 20th century. Reconstructed in 1974, the Arsenal is now the seat of the State Archive, Branch in Szczecin.

KAMIENICA GOTYCKA / GOTISCHES BÜRGERHAUS / GOTHIC TENEMENT-HOUSE

24

(Dom Protzena, Stary Dom) - z II ćw. XV w. Odbudowana w latach 1957-59 r. Obecnie siedziba Państwowej Szkoły Muzycznej II i III stopnia. Wyjątkowo bogate zdobienia szczytu tzw. blendą stargardzką. Jedna z najświetniejszych, późnogotyckich budowli tego typu w Polsce.

(Protzenhaus, Altes Haus) - 1. Hälfte des 15. Jhs. 1957-59 wiederaufgebaut. Jetzt Musikschule. Besonders reiche Verzierung des Giebels (Stargarder Blende). Einer der hervorragendsten spät-gotischen Bauten dieser Art in Polen.

The house, which is also known as Protzen's House or the Old House, goes back to the second quarter of the 15th century. Rebuilt in 1957-59, today it is the primary and the secondary music school. The gable is richly decorated with the so called Stargard tracery. One of the most splendid late Gothic buildings of that kind in Poland.

HOTEL PTTK / HOTEL „PTTK” / „PTTK” HOTEL

25

Oryginalny w formie budynek z 1876 r. Jeden z nielicznych obiektów Starego Miasta, który przetrwał zniszczenia 1945 r.

Ein wegen der Form originelles Gebäude aus dem Jahr 1876. Eines der wenigen Gebäude der Altstadt, das die Zerstörungen des Jahres 1945 überstand.

Erected in 1876, the building boasts original architecture. One of few buildings in the Old Town which survived the ravages of 1945.

KRZYŻ POKUTNY / MORDKREUZ / PENITENTIAL CROSS

26

Największy w Polsce i jeden z największych na świecie obiektów tego typu (3,77 m). Wykonany z wapienia gotlandzkiego w 1542 r., jako zadośćuczynienie mordercy za zbrodnię.

Das größte in Polen und eines der größten Objekte dieser Art in der Welt (3,77 Meter). Das Monument wurde 1542 aus dem gotländischen Kalkstein gehauen. Es wurde von einem Mörder als die Büße aufgestellt.

The 3.77-metre high penitential cross is the highest in Poland and one of the highest in the world. It was made of Gotland limestone in 1542 as repentance for murder.

Wydarzenia

Marzec

Bieg Tropem Wilczym

Maj

ArtFestival Stargard

Dzień Pionierów Stargardu: Bieg Forsycji

Noc Muzeów

Czerwiec

Festiwal Smaków Foodtrucków

Dni Stargardu:

Bieg o Błękitną Wstęgę – 10 km

Festyn na ul. Magicznej

Festyn w „Krainie Gryfa”

Piknik nad Iną

Lipiec

Coolturałne Wakacje

OldTown

Sierpień

Coolturałne Wakacje

Wrzesień/Październik

Stargardzkie Dni Seniora

Europejskie Dni Dziedzictwa

Międzynarodowy Dzień Muzyki

Grudzień

Jarmark Świąteczny

„Pod Szczęśliwą Gwiazdą”

Events

März

Lauf Bieg Tropem Wilczym

Mai

ArtFestival Stargard

Tag der Stargarder Vorreiter

- Lauf der Forsythie

Lange Nacht der Museen

Juni

Foodtruck Festival

Stargard-Tage:

Das blaue Band Lauf - 10 km

Fest in der ul. Magiczna

Fest im Greifen-Land

Picknick an der Inna

Juli

Coolturelle Sommerferien

OldTown

August

Coolturelle Sommerferien

September/Oktober

Stargarder Seniorentage

Europäische Tage des Kulturerbes

Internationaler Tag der Musik

Dezember

Weihnachtsmarkt

„Unter dem glücklichen Stern“

Events

March

Wolf Trail Run

May

ArtFestival Stargard

The Day of Stargard Pioneers:

Forsythia Run

The Long Night of Museums

June

Festival of Food trucks Tastes

Stargard Days:

Run for the Blue Ribbon - 10 km

Festivity on Magic Street

Festivity in "Gryf Land fête"

Picnic on the Ina River

July

Coolturał Holidays

OldTown

August

Coolturał Holidays

September/October

Stargard Senior Days

European Heritage Days

International Music Day

December

Christmas Fair

Under the Lucky Star

Hotele / Hotels / Hotels

Hotel 104

ul. Pierwszej Brygady 1
73-110 Stargard
tel./fax: +48 91 573 21 18
repcja@hotel104.pl
www.hotel104.pl

Hotel Lord

ul. Łąkowa 6
73-110 Stargard
tel: +48 91 851 15 54
tel. kom.: +48 503 072 784
rezerwacje@lord-hotel.pl
www.lord-hotel.pl

Hotel Spichlerz

ul. Czarnieckiego 10
73-110 Stargard
tel: +48 91 578 61 11
fax: +48 91 578 61 12
hotel@spichlerz.eu
www.spichlerz.eu

Hotel Granitex

ul. Lotników 51a
73-102 Stargard
tel. +48 91 578 31 51
repcja@noclegi.granitex.stargard.pl
www.noclegi.granitex.stargard.pl

Hotel Grodzki

ul. Grodzka 3
73-110 Stargard
tel: +48 91 577 26 06
hotel@hotel-grodzki.pl
[www: hotel-grodzki.pl](http://www.hotel-grodzki.pl)

Hotel Mały Młyn

ul. Gdańska 5
73-110 Stargard
tel: +48 91 578 65 55
fax: +48 91 578 21 99
hotel@malymlyn.com.pl
www.malymlyn.com.pl

Hotel PTK

ul. Kuśnierzy 5
73-110 Stargard
tel/fax: +48 91 578 31 91
hotelptk@neostrada.pl
www.hotelptk.pl

Centrum Informacji Turystycznej

Rynek Staromiejski 4
tel.: +48 91 578 54 66
www.cit.stargard.com.pl

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie

Rynek Staromiejski 2-4
tel.: +48 91 577 25 56
Basteja, Park Piastowski 1
tel. +48 91 577 18 85
www.muzeum-stargard.pl
info@muzeum-stargard.pl

Pogotowie Ratunkowe

tel. alarmowy: 999

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej

ul. Bogusława IV 21
tel.: +48 91 578 87 50
tel. alarmowy: 998

Komenda Powiatowa Policji

ul. Warszawska 29
tel.: +48 91 481 35 05
tel. alarmowy: 997 lub 112

Straż Miejska

ul. Pierwszej Brygady 35
tel.: +48 91 577 50 90
tel. alarmowy: 986

Samodzielny Publiczny Wielospecjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Stargardzie

ul. Wojska Polskiego 27
tel.: +48 91 577 63 55
www.zozstargard.pl

Powiatowy Inspektorat Weterynarii

ul. Broniewskiego 1
tel.: +48 91 577 00 36